

Sinop İlinin Kırsal Turizm Potansiyeli ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Mehmet Sedat İPAR^{1*} Alpay TIRIL²

¹Sinop Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Sinop

²Sinop Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Sinop

*Sorumlu Yazar:
E-mail: m.sedatipar@gmail.com

Geliş Tarihi: 31 Temmuz 2014
Kabul Tarihi: 06 Eylül 2014

Özet

Kırsal çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması bakımından önemli bir turizm türü olan kırsal turizm, sosyoekonomik kalkınmanın da önemli destekleyicilerindedir. Kırsal yörelerin geleneksel değerlerini, bu kültürün doğum yeri olan özgün kırsal mekânla birlikte ele almak, ilgili kırsal turizm destinasyonuna ekonomik yönden büyük faydalar sağlamaktadır. Kırsal çevrenin korunması ve turizm gelirinin en üst düzeye çıkartılması için, turizmin geliştiği bölgelerde kırsal turizm kaynaklarının en başından planlanması gerekir. Son yıllarda önemli bir turizm destinasyonu olma yolunda ilerleyen Sinop, deniz, kültür ve kırsal turizm potansiyeli bakımından dikkat çekici hale gelmesine rağmen alt ve üst yapı yönünden yeterli gelişmeyi gösterememiştir. Uzun yıllardır bölgeden verilen göçler ve ulaşım sorunları nedeniyle ekonomik ve sosyal sıkıntılarla mücadele eden Sinop iline son dönemde yapılan yatırımlar, ilin sahip olduğu turizm potansiyelini aktif hale getirebilmesi açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı, GZFT analizi yardımıyla Sinop ilinin kırsal turizm potansiyeli hakkında kavramsal bir çerçeve çizerek, kırsal turizm ve tesislerinin gelişmesi ile Sinop'un sağlayacağı sosyal, kültürel ve ekonomik faydalardan yararlanma imkânını tartışmaktır.

Keywords: Kırsal Turizm, Turizm Çeşitliliği, Sinop.

Rural Tourism Potential of Sinop Province and Suggestions for Developing It

Abstract

Rural tourism, which is an important type of tourism in protection and sustainability of rural environment, is one of the important supportive of socio-economic developments. Traditional values of rural areas, the birthplace of the culture to deal with the original rural spaces, related to the economic aspects of rural tourism destinations provide great benefits. For rural environmental protection and the highest level of tourism income, rural tourism resources in the developing areas should be planned from the beginning. In recent years, Sinop, becoming a major tourist destination, is an attractive area with sea, culture and rural tourism potential, but it hasn't shown enough improvement in infrastructure and superstructure. For many years, the migration from the region due to transportation problems and struggling with the economic and social distress, the investments made in recent years are important for the tourism potential of the province. The purpose of this study, with the help of SWOT analysis, drawing a conceptual framework about the potential rural tourism of Sinop province, is to discuss social, cultural and economic benefits with the development of tourism and its facilities.

Keywords: Rural Tourism, Tourism Diversity, Sinop.

GİRİŞ

Uluslararası turizm hareketlerinin deniz, kum, güneş odaklı kitle turizminden, alternatif turizm çeşitlerine yönelmesi ile birlikte, turizmin sosyoekonomik faydalarından yararlanmak isteyen birçok ülke, turizm politikalarında alternatif turizm türlerini geliştirmek için çalışmaktadır. Alternatif turizm potansiyeli ile dikkat çeken ülkemizde ise, turizmin mevsimsellik özelliğini en aza indirmek ve bölgelerarası dengesizliği azaltmak amacıyla turizm politikaları yeniden gözden geçirilmektedir. Avrupa Birliği, Kültür ve Turizm Bakanlığı, kalkınma ajansları, çeşitli kamu ve sivil toplum kuruluşlarının kırsal turizm alanındaki çalışmalara destek olmak için verdikleri hibe, teşvik ve kredilerin yanı sıra, sektörel eğitimler ve iş gücü sağlama gibi destekleyici unsurlar, kırsal alanlarda turizm faaliyetlerine hareketlilik kazandırmıştır. Bulunduğu konum ve mevcut kaynakları ile büyük bir turizm potansiyeline sahip olup, hala alt ve üst yapı gelişimini tamamlayamamış veya turizm alanında daha önce herhangi girişimci bulamamış bölgeler için bu hareketlilik ekonomik

anlamda da büyük bir fırsattır. Gelişmekte olan ülkelerin turizm pazarından aldıkları payı arttırmaları ancak sundukları turizm ürünlerini çeşitlendirmeleri ile mümkün olmaktadır [29]. Kırsal turizmin, kırsal kalkınmaya etkisi daha çok yöredeki tarihi, doğal, kültürel ve tarımsal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasıyla orantılıdır. Bölgelerin kırsal turizm odaklı kalkınması, kırsal alanlarda tarımla geçinen insanlara ikincil bir gelir kaynağı yaratarak, kırsal yaşamın sürdürülmesini sağlar. Diğer yandan, kırsal alanlar turistlere coğrafi yapısından, doğal çeşitliliğinden, tarihinden, farklı kültüründen ve kırsal yaşam biçiminden kaynaklanan gizemli bir çekicilik sunmaktadır [4].

Bu çalışmanın amacı, Sinop ilinin zengin kırsal turizm potansiyelini ortaya koyarak geliştirilme olanaklarını değerlendirmek, kırsal turizm ve tesislerinin gelişmesi ile elde edilecek sosyal, kültürel ve ekonomik faydalardan Sinop'un yararlanma imkânlarına yönelik önerilerde bulunmaktır. Bu öneriler, mevcut durum göz önüne alınarak hazırlanan Sinop'un kırsal turizm potansiyelinin gelişimine yönelik GZFT analizi doğrultusunda şekillenmiştir.

Kırsal Turizm

1980'li yıllardan sonra dünya genelinde çevre duyarlılığı üzerine olan farkındalığın artması, kitlesel turizm göre daha çevre dostu turizm türlerine yönelimin başlamasını beraberinde getirmiştir. Alternatif turizm türleri olarak tanımlanan çevre dostu turizm faaliyetleri, ziyaret edilecek turizm bölgesindeki toplumun sosyal ve kültürel değerlerine saygılı, ziyaretçiler ile yerel toplumun karşılıklı etkileşim ve paylaşımıyla değer kazanan bir deneyimler bütünü olarak açıklanır [24]. Kırsal alanlarda ekolojik ve sosyal açıdan sürdürülebilirliğin sağlanması, yerel toplumun ekonomik ve sosyal yönden gelişmesi yöre kültürünün, doğal mirasının ve geleneklerinin korunmasına yardımcı olmak ilkeleri doğrultusunda geliştirilen kırsal turizm kavramı; tarımsal turizm, kültürel turizm, doğal turizm, macera turizmi, yeşil turizm ve ekoturizm başlıkları altında sınıflandırılabilir. Kimi zaman bu kavramlar da kırsal turizm kavramı ile eşdeğer biçimde kullanılabilir [21, 29]. Diğer taraftan alternatif turizm türlerinin birçoğu da kırsal turizm kapsamı içerisinde yer almaktadır. Örneğin, yürüyüş, tırmanış, binicilik ve atlı doğa sporları, macera sporları, sağlık turizmi, avcılık, sportif olta balıkçılığı, sanat ve kültürel miras turizmi gibi özel ilgi kapsamındaki turizm türlerini de içerisinde bulundurmaktadır [1]. Kırsal turizm kavramı çok boyutlu bir özellik taşımasının yanında çeşitli tanımlamalar ile ifade edilmeye çalışılmıştır [20]. Kırsal turizm; kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay uyum sağlayabilen bir turizm türüdür. Amacı tarımsal ya da yerel değerlerle iç içe bulunarak hoşça zaman geçirmek olan turistlere, beklentileri doğrultusunda konaklama, yiyecek içecek ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür [12]. Başka bir ifade ile kırsal turizm, daha çok özel sektör ve girişimci yapıya sahip yatırımcılar tarafından gelir ve istihdam yaratma amacıyla yönlendirilen, genellikle tarıma dayalı çiftlik işlerinin çeşitlendirilmesi, yöresel peyzaj ile doğal ve kültürel mirasın korunması esasına dayalı olan altyapısal kaynakları ise kamu sektörü tarafından oluşturulan kavramlar bütünüdür [17]. Kırsal turizm kavramının genel özellikleri, diğer alternatif turizm türleri ile benzerlik gösterse de kendine özgü biçimde yorumlanabilir ve değerlendirilebilir. Bu özelliklere baktığımızda [25];

- Kırsal turizm her mevsim yapılabilen bir turizm türüdür.
- Kırsal turizm, turizmin coğrafi dağılımında denge unsurudur.
- Kırsal turizm bir çok turizm türü ile entegre edilebilir.
- Kırsal turizmde rekreasyonel etkinlikler çok çeşitli ve özgündür.
- Kırsal turizme katılan turist profili farklılık gösterir.
- Kırsal turizm doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunur.
- Kırsal turizm sürdürülebilir turizm anlayışına hizmet eder.
- Kırsal turizm bir ülkenin tanıtımında önemli bir araçtır.

Kırsal turizm faaliyetlerine olan ilginin artmasında kent yaşamının getirdiği stres ve hızlı yaşamdan uzaklaşma isteği, deniz-kum-güneş odaklı tek düze tatil alternatif arama, gelişmiş ülkelerdeki yaşlı nüfusun kırsal alanlar ve bu alanlarda yetişen organik ürünler ile çeşitli

rahatsızlıklarına çözüm aramaları ve kendilerini daha sağlıklı hissetmeleri, kırsal alanların birbirinden farklı rekreasyonel etkinlikler için elverişli olması [30] ve kırsal alanlardaki doğal güzelliklerin, bitki ve hayvan çeşitliliğinin büyük bir görsellik sunarak insan psikolojisini rahatlatması gibi faktörler etkili olmaktadır.

Ülkemiz, 1950'li yıllardan sonra sanayileşme alanında giderek büyüyen bir özellik göstermeye başlamış ve ekonomisinin temellerini tarım kaynaklı ürünlerden sanayi kaynaklı ürünlere doğru yönlendirmiştir. Bu yönelim beraberinde sanayileşme hareketinin ihtiyacı olan işgücünün köyden kente göç edenlerden karşılanması durumunu ortaya çıkarmıştır [7]. Çok partili döneme geçişle birlikte kente göçü hızlandıran süreç, kentlerin çarpık gelişmesine neden olurken, kırsal nüfus giderek azalmış ve tarımsal üretim düşmüştür. 1980 sonrası uygulamaya konulan neo-liberal politikalar, kentlere yeni göç dalgasını tetiklerken, kırsal bölgelerin boşalması artarak devam etmiştir. 1980'li yıllardan itibaren ülkenin bir bölümünde etkisini gösteren iç güvenlik sorunları, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ayrı bir göç sebebi olarak kendini göstermiştir. Sanayileşme ve terör olgularına bağlı olarak ülkemizin büyük kentlerindeki demografik yığılma ve kentsel yaşam tarzındaki yenilikler, kent insanı üzerinde psikolojik bir baskı oluşturarak doğaya ve kırsal alana özlem duygusunu arttırmıştır. Bununla birlikte, bireylerin yaşam tarzındaki olumsuz değişiklikler (dengeless beslenme, hareketsiz yaşam tarzı, çevre kirliliği vb.), insanların biyolojik ve psikolojik yapısını olumsuz etkileyerek doğal alanlara ve doğal beslenmeye olan ihtiyacı arttırmıştır. Kırsal turizme yönelik iç ve dış talepteki artış, göçler nedeniyle nüfusu azalan ve yoksullaşan kırsal bölgelerin sosyoekonomik kalkınması için olumlu bir gelişmedir.

Dünya üzerinde yoksul olarak nitelendirilen ve bu sınırdaki yaşayan nüfusun %75'lik bir kısmı kırsal alanlarda bulunur [6]. Genel olarak sanayi ve endüstrileşmeden uzak olan bu alanlarda yaşayan yoksul nüfusu göz önüne aldığımızda, kırsal alanların gelişmesinde ve ekonomik kalkınmanın sağlanmasında yapılacak olan stratejik planların en başında turizm sektörünün göz önüne alınmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanlarda turizm faaliyetlerinin gelişmesi yoksulluğun azaltılması ve kırsal alanların güçlendirilmesi adına çeşitli fırsatları beraberinde getirir. Bu fırsatlara özetle bakacak olursak [22, 10, 8, 23];

- Tarım sektöründeki mevsimlik gelir boşluklarını gidererek, çeşitli gelir kalemleri oluşturur.
- Yerel ürünlerin tanıtılması ve pazarlanması için fırsatlar yaratır.
- Yörenin altyapısında iyileştirmeler sağlar.
- Eğitim, halk sağlığı vb. gibi konular için gelir sağlar.
- Yerel el sanatlarının ve kültürel kimliğin canlandırılmasını sağlar. Üretilen yöresel ürünler, yöre ekonomisi için artı değer oluşturur.
- Kırsal göçün azalmasına yardımcı olur.
- Ulusal ekonomiye döviz katkısı sağlar.
- Kırsal bölgede hizmet sektörünün gelişmesini sağlar.
- Genç insanlar ve özellikle bayanlar için yeni çalışma alanları ve istihdam imkânı sağlar.
- Kültürlerarası etkileşimi güçlendirir.
- Tarımsal işlemlerde yenilikçi teknolojilerin kullanılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılmasını sağlar.

- Çiftlik işletmelerinin temel amacı olan sebze-meyve üretimine ek kaynak sağlayarak sürdürülebilirliğini artırır.

- Kültürel, sosyal ve doğal mirasın korunmasını sağlar.

Kırsal turizmin getirdiği bu fırsatların yanında bazı olumsuzlukların ortaya çıkması da mümkündür. Bu olumsuzluklar arasında, doğal kaynakların aşırı kullanımına bağlı ekolojik sorunlar ve sosyal eşitsizliğe dayalı bazı toplumsal şiddet hareketleri sayılabilir. Kırsal turizmin neden olabileceği riskler ve dezavantajlar şunlardır [22];

- Toplumlar arasında sosyal gerginliklerin artması.
- Temel ihtiyaç malzemelerinin fiyatlarının artması.

- Kültürel mirasın tahrip edilmesi.
- Uluslararası tur şirketlerine bağımlı kalmak.
- Yerel halkın beslenme alışkanlıklarının değişmesi.

- Sosyal değerler ve toplum geleneklerinin değişmesi.

- Kırsal alanlardaki nüfusun dengesizleşmesi.
- İnsan emeği ve çocuk işgücünün sömürülmesi.
- Suç oranında artış.
- Toprak ve su kaynaklarının aşırı tüketim ya da kirlenme nedeniyle zarar görmesi ve biyolojik çeşitliliğin azalması.

- Turistik aktivitelerin yeşil tasarıma sahip olmayan araçlarla yapılması sonucu karbon salımında artış ve havanın kirlenmesi.

Herhangi bir turizm türünün başarılı bir şekilde gelişmesi; turistik ürünün kalitesi, erişilebilirliği ve destinasyonun altyapısı gibi ticari, ekonomik ve lojistik konulara bağlıdır. Bunun yanında, destinasyon yatırımcıların ilgisini çekmeli ve bölgede turizm alanında ihtiyaç duyulan işgücü nitelikli olmalıdır. Bu şartlar sağlandığında, turizmin ekonomik katkı sağladığı kırsal alanlar ile gelişmiş bölgeler arasındaki sosyoekonomik uçurum azalabilir. Diğer yandan, az gelişmiş ülkelerde kırsal kalkınmanın merkezi hükümet tarafından koordine edilmemesi de bir takım sıkıntılara neden olabilir [19]. Başarılı bir kırsal turizm gelişimi, kırsal turizm işletmeleri ile destinasyona fayda sağlayarak kırsal ekonomiyi güçlendirmelidir. Farklı sektörlerin aynı çatı altında güçlü bağlar oluşturarak geliştireceği kırsal turizm projeleri ile sektörler arası işbirliği sağlanabilir. Ancak uzun vadede, işletmelerin kendi ekonomilerinin ve bölge ekonomisinin sürdürülebilir halde olup olmadığını bir kontrol mekanizmasıyla denetlemeleri gerekir. Kırsal turizm işletmeleri girişimci ve yenilikçi yaklaşımlarla bölgedeki kırsal turizmin ilerlemesine katkı sağlayabilirler. Bu noktada ise kendi aralarında dönüşümcü bir liderlik anlayışının oluşması çok önemlidir[8]. Kırsal turizmdeki gelişmeler genel olarak yerel inisiyatiflerin girişimiyle başlar. Bu girişimler başlıca iki sebebe dayanabilir. Bunlardan ilki; geleneksel kırsal aktivitelerde (tarım faaliyetleri gibi) görülen gerilemeye bağlı olarak ortaya çıkan demografik değişimlerin bölge ekonomisini olumsuz etkilemesinden, diğeri ise kitlesel turizme alternatif arayışlarından kaynaklanır [15].

Kırsal turizm destinasyonlarının gelişimi için gerekli ve birbirleriyle bağlantılı olan önemli ilkeler şunlardır [15];

- Tüm bilişsel ve duyuşsal noktaların olumlu şekilde bir araya getirildiği bütünsel bir turistik ürün paketi oluşturmak.

- Kırsal turizm hareketine liderlik edecek yerel bir önderin varlığı.

- Yerel yönetimin destek ve katılımı.
- Kırsal turizmin gelişimi için yeterli fonların bulunması.

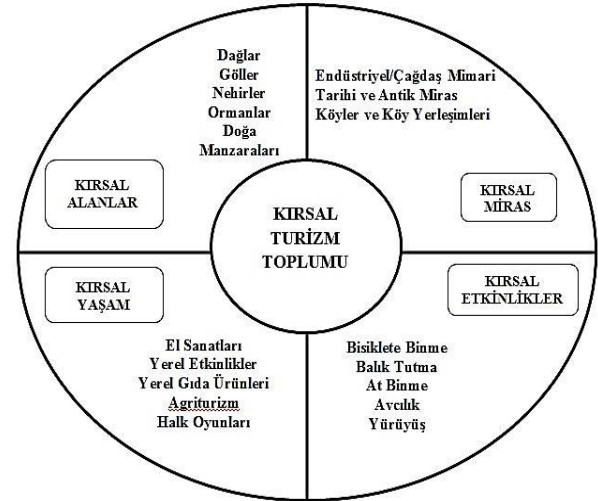
- Stratejik planların oluşturulması.
- İş adamları ve yerel liderler arasındaki koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması.

- Kırsal girişimciler arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması.

- Turizm gelişimi ve tanıtım için bilgi teknolojileri ve teknik altyapılardan olabildiğince yararlanılması.

- İhtiyaçları karşılayacak ziyaretçi büroları ve toplantı mekânları oluşturulması.

- Kırsal turizmin gelişmesi için yaygın bir toplum desteği gerekmektedir.

Şekil 1. Kırsal Turizmin Bileşenleri [4]

Kırsal turizm alanlarının geliştirilmesi için oluşturulan altyapı çalışmaları ile ilgili stratejik planlar ve projelerde yer alabilecek farklı modeller bulunmaktadır. İlgili bölgenin coğrafi yapısı başta olmak üzere, sanayideki gelişmişliği, işgücü ihtiyacı ve altyapısal durumu gibi faktörler göz önüne alınarak aşağıdaki modeller kullanılarak kırsal turizmi geliştirme çalışmaları yapılabilir [21];

Deniz Feneri Modeli

Bu modelde yeni iş olanakları oluşturma ve hizmet sunmak için geniş kapsamlı bir turizm projesi hazırlamak gerekir. Lider bir girişimci öncülüğünde gerçekleştirilmesi mümkün olan bu modelde, girişimci kırsal bölgedeki önde gelen aile bireylerinden olabileceği gibi dışarıdan bir yatırımcı da olabilir. Ekonomik olarak hedeflere ulaşılması için girişimcilerin işbirliği yetenekleri olmalıdır. Girişimcilerin, çiftçiler ve diğer tedarikçiler ile ürünleri entegre ederek kazan-kazan anlayışı içerisinde bir işletme planı oluşturmalıdırlar. Kısa vadede kâr elde etme amacından ziyade, bölgesel işbirliği ile uzun vadede başarı sağlanması, ekonomik ve sosyal refahın sürdürülebilir olmasını beraberinde getirir. Bütün bu unsurlar dikkate alınarak oluşturulan işletme adeta bir deniz feneri gibi diğer girişimciler de yol göstererek bölgenin kırsal gelişiminde pay sahibi olacaktır.

Küçük Ölçekli Arazi Kullanım Modeli

Birçok çiftçi, işletmecisi veya sahibi olduğu çiftliğinde çeşitlendirmeye giderek ekonomik yararlar elde edebilir. Ancak öncelikle birtakım yapısal değişiklikler ile

çiftliklerini, turizm hizmeti verecek şekilde dönüştürmeleri ve ziyaretçilerin kişisel güvenlikleri için konaklanacak mekânların tasarımlarını dikkatlice yapmaları gerekir. Bir taraftan tarım faaliyetleri ile uğraşan aile, diğer yandan turizm ile ilgili hizmetleri de eksiksiz biçimde yerine getirmelidir. Bunun için, girişimcinin hem tarımsal hem de turizm kaynaklı geniş bir bilgiye ve vizyona sahip olması gerekir. Oluşturulan turistik ürünlerde çeşitlilik sağlamak için bir ana girişimcinin yanı sıra bölgede birkaç çiftliğin daha bulunması ve birbiri ile iletişim halinde kırsal turizm faaliyetlerini yürütmesi gerekir.

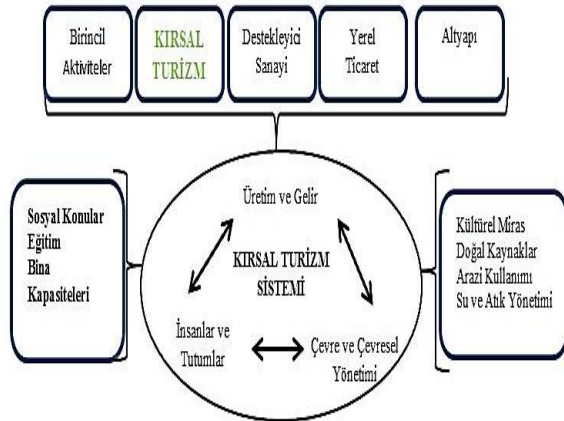
Bölgeleme Modeli

Kırsal alanların sahip olduğu zengin doğal kaynakların turizm faaliyetlerine açılmadan önce gerekli koruma planları ve sertifikaları ile güvenliğinin sağlanması gerekir. Korunan alanlar (milli parklar veya doğal yaşam parkları vb.) gibi çeşitli kategorilere ayrılan bu alanlar ön plana çıkarılarak söz konusu kırsal turizm bölgesi marka haline getirilebilir. Korunan alanlarda hem ekolojik çeşitliliğin devamı hem de bu alanların toplum yararına ekonomik amaçlı kullanılması için sürdürülebilir arazi kullanımı esaslı bir model oluşturulması gerekmektedir. Çeşitli doğal parkurlar oluşturularak rehberli turlar düzenlenmesi, turizm girişimcileri arasında işbirliği toplantıları, ortak bir yöresel veya bölgesel marka ile logo oluşturma çalışmaları gibi pazarlama faaliyetleri bu kapsamda yapılması gereken başlıca çalışmalara birer örnek teşkil eder.

Tematik Model

Bu modelde, çoğunlukla mevcut yapılar, binalar, kültürel, dini ve geleneksel varlıklar kullanılır. Bu kaynaklara bağlı olarak geliştirilen turizm ürünü yeni bir turizm pazarı oluşturarak kırsal turizm faaliyetlerine çeşitlilik kazandırır. Örneğin; Kale Yolu, Peynir Yolu, Tarihi Demir Yolu, Şarap Yolu vb. tipik örnekler bu kapsamda yer alır. Bu temalar ile kırsal bölgenin daha arka planda kalmış ve kendine has özellikleri olan yönleri de ziyaretçilere sunulur. Tarihi bahçeler, dağ evleri, peynir yapımı, üzüm bağları gibi geleneksel kültür unsurlarına dayalı özellikler, bölgenin kısa sürede marka haline gelmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu modelde tüketici deneyimleri üst seviyeye çıktığı için ekonomik getiri daha fazla olacaktır.

Yukarıda anılan modellerden herhangi birinin uygulanmasındaki öğeler ve öğeler arasındaki ilişkiler Şekil 2'de şematik olarak gösterilmektedir.

Şekil 2. Kırsal Turizm Gelişiminde Öğeler ve İlişkiler Ağı [18]

Kırsal turizm konaklamaları genelde bölgenin geleneksel mimari yapısına uygun ve doğal çevreye zarar vermeyen yapılarda gerçekleştirilmektedir. Bu yapılarda yaşamlarını sürdüren kırsal halk, bir yandan günlük tarımsal uğraşlarına devam ederken kırsal turizm hizmeti de verirler [5]. Kırsal halkın tarımdan tamamen vazgeçip sadece turizm hizmeti vermesi nadir görülen bir durumdur.

Kırsal turizm, turizm sektöründe ürün çeşitlendirme veya bölgesel turizm ürünlerinin farklılaştırılması için çok elverişli bir alandır. Ancak hizmet kalitesi standartları, pazarlama, ürün gelişimi ve ekonomik başarılar bölgesel ve ulusal anlamda önemli değişiklikler gösterebilir [17].

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın materyali Sinop İli'nin kırsal bölgeleri olup, yöntem olarak, literatür taraması yapıldıktan sonra ilin kırsal turizm potansiyeli irdelenmiştir. Sinop'un kırsal turizm potansiyelini oluşturan öğelerin başlıcaları kısaca tanıttıldıktan sonra GZFT analizi yapılmış ve il ölçeğinde kırsal turizmin geliştirilmesine yönelik öneriler getirilmiştir.

Sinop İli'nin Coğrafi Yapısı ve Peyzaj Özellikleri Hakkında Genel Bilgiler

Sinop, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde bulunan [3], yaklaşık 5800 km² yüzölçümüyle Türkiye yüzölçümünün % 0.8'ini oluşturan, Karadeniz'e 175 km kıyısı olan ilimizdir. Kuzeyi Karadeniz ile çevrili olan ilimizin batısında Kastamonu, güneyinde Çorum, doğu ve güneydoğusunda Samsun illeri bulunmaktadır [16]. İl merkezi, Karadeniz kıyılarıamızın önemli yarımadalarından olan Sinop Yarımadası'nın doğusundaki Boztepe Yarımadası'nın kstağında kurulmuştur. Merkez ilçe ile birlikte toplam dokuz ilçesi vardır. Bunlar; Merkez ilçe, Ayancık, Boyabat, Dikmen, Durağan, Erfelek, Gerze, Saraydüzü ve Türkeli'dir. Engebeli bir topografyaya sahip ildeki dağlar denize paralel olarak uzanır. İlin kuzeybatısında yükselen dağlar, merkez ilçe sahillerine yaklaşık 10 km kala alçalarak sahil ovaları meydana getirir. İldeki en önemli akarsu, Boyabat ovasını suladıktan sonra Kızılırmak'a akan Gökırmak'tır. Hamamlı, Ayancık, Karasu, Kanlıçay ve Kabalı çayları ildeki diğer önemli akarsulardır.

Dağların denize paralel olarak uzanması, ilin kuzeyi ve güneyini sadece coğrafi olarak değil, kültürel olarak da ayırmaktadır. Dağ silsilesinin iki yanındaki sosyokültürel yapı farklı olup, dağların kuzey yamaçlarında, tarih boyunca Karadeniz'e açık olan, diğer Karadeniz limanlarıyla etkileşim içindeki deniz kültürü baskınken, dağların Anadolu'ya bakan yönünde kapalı bir toplum yapısı ve buna bağlı kültürel öğeler gelişmiştir. İli yaklaşık olarak doğu-batı doğrultusunda ikiye bölen dağlar, sadece iklim ve bitki örtüsünü değil, tüm sosyokültürel ve ekonomik yapıyı da farklılaştırmıştır.

Dağların kuzeyinde, genel olarak Karadeniz tipi iklim egemendir. Nemli ve yarı nemli bu iklim, dağların güney bölümünde yerini Karadeniz iklimi ile İç Anadolu iklimi arasında geçiş iklimine bırakır. Bu bölüm, sahil kesimine göre daha az yağış alırken sıcaklıklar daha düşüktür [3].

Dağların kuzeye bakan yamaçları her zaman yağış aldığından gür bir orman örtüsüyle kaplıdır. Bu yüzden Sinop tarih boyunca önemli bir orman ürünleri üretimi merkezi olmuştur. Gökknar (*Abies spp.*), meşe (*Quercus spp.*), gürgen (*Carpinus spp.*), kayın (*Fagus spp.*), dişbudak

(*Fraxinus spp.*), karaağaç (*Ulmus spp.*), kavak (*Populus spp.*) ve çam (*Pinus spp.*), ilde ekonomik değer taşıyan başlıca ağaçlardır. Ayrıca kestane (*Castanea spp.*), ceviz (*Juglans spp.*) ve ıhlamur (*Tilia spp.*) gibi türlerin meyveleri de ekonomik gelir kaynağıdır.

Zengin bir orman örtüsüyle kaplı dağlar yanında, dere ve çayların dağların içlerine sokulan vadileri, kıyı sulak alanları ve kıyı kumulları gibi farklı ekosistemler, Sinop'taki ekosistem çeşitliliğini ve bu çeşitliliğe bağlı olarak tür çeşitliliğini artırmaktadır. Buzul dönemlerindeki bitki hareketlerine bağlı olarak günümüze ulaşan Akdeniz fitocoğrafya öğeleri, Sinop peyzajlarına zenginlik katmakta, biyolojik çeşitlilik değeri yanında görsel kalite ve turizm potansiyelini artırmaktadır.

İlin dağlık ve engebeli yapısı, kırsal turizm için cazip olanaklar sunmaktadır. Dağlar üzerinde bulunan, gür ormanlarla çevrili yaylalar, kırsal turizm potansiyelini zenginleştirmektedir. Bu yaylalardan üç tanesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1991 yılında "Turizm Merkezi" olarak ilan edilmiştir. Aradan geçen yirmi yıldan fazla zamana rağmen, bu yaylalarda ciddi bir alt yapı projesi yapılmamıştır.

İldeki dağ peyzajlarının turistik değerini yükselten çeşitli mağaralar, şelaleler, vadi ve kanyonlar da turizm potansiyeline büyük katkı sağlamaktadır.

Önemli ölçüde dağlık ve engebeli olan Sinop ilinde tarım, hayvancılık ve balıkçılık, en önemli sektörleri oluşturmaktadır. İlde, dağların arasında uzanan iki önemli ova olan Gökırmak ve Karasu ovaları, yüksek tarım potansiyeline sahiptir. İlin bu iki büyük ovasıyla birlikte, daha küçük ölçekli vadi ve kıyı ovaları ile dağların eteklerindeki düşük eğimli yamaçlardaki tarım alanları, Türkiye'nin diğer büyük ve önemli tarım alanlarında olduğu gibi, pestisit ve diğer kimyasallarla görece olarak daha az kirlendiğinden organik tarım için uygun olanaklar sunmaktadır.

Coğrafi özellikleri ve yüksek peyzaj değerlerinin yanı sıra, il geneline yayılmış kentsel ve kırsal kültürel mirası ile kültür turizminde de öne çıkan Sinop, tarihsel birikimiyle de turizmde yükselen bir destinasyondur. Antik çağda önemli bir deniz ticaret ve balıkçılık merkezi olan Sinop, Türkiye'nin en tipik kıstak kenti olmaktan kaynaklanan ayrıcalıklı peyzajları, kalesi, antik dönem, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalan eserleri ile her geçen gün daha çok ziyaretçi çekmektedir. İl merkezinin en önemli turistik çekiciliği ise, Sinop Tarihi Cezaevi'dir.

İki eski kıyı kenti olan Ayancık ve Gerze, ilçe merkezleri ile olduğu kadar kırsal ardağlarındaki çekicilikler ile de il turizminin önemli bileşenlerindedir. Her iki ilçe merkezinin yaslandığı dağlık peyzajlar, kırsal turizm değeri yüksek çekiciliklere sahiptir. Sinop İli'nin turistik açıdan en önemli mağarası olan İnaltı'nın bulunduğu Ayancık, tarihsel bir keten üretim merkezi olup geleneksel el dokumaları ile ünlüdür.

Jeomorfolojik süreçlere bağlı olarak karalaşan çay ağzında yeniden kurulan Türkeli, ilçe merkezinin yeni bir yerleşim olmasına rağmen, tarihsel kırsal yerleşimleri, kanyon ve ormanları turistik bir destinasyona dönüşebilecek potansiyele sahiptir. İl merkezine en yakın ilçe olan Erfelek, ilin en çok turist çeken destinasyonlarından biri olan Tatlıca takım şelalelerinin yanı sıra, ormanları ve kestane üretimi ile ünlüdür. Ünlü şairimiz Ahmet Muhip Dıranas'ın yaz aylarında kullandığı dağ evi de Erfelek'in Karaoğlu köyündedir.

Sinop'un dağ sırasının güneyinde kalan en büyük ve önemli ilçesi olan Boyabat, başta Boyabat Kalesi ve tarihi evler olmak üzere kent merkezinde birçok turistik

çekiciliğinin bulunduğu tarihi bir yerleşimdir. Boyabat'ın kırsal bölgelerinde, bazalt kayalıkları, Salar kaya mezarı, Gökırmak Havzası boyunca uzanan çeltik tarlalarının yaz başındaki görsel etkileri gibi birçok turistik çekicilik bulunmaktadır. Gökırmak havzasının doğu ucunda bulunan Durağan, kaya mezarları, çeltik tarlaları, yayla ve mağaralarıyla turistik bir destinasyon adaydır. Sinop'un en küçük ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi en alt düzeyde olan ilçeleri Saraydüzü ve Dikmen ise, bakır kırsal alanlarıyla kırsal turizmde değerlendirilebilir.

İlin kırsal bölgesi, doğal bitki örtüsü ve yüksek görece organik üretime elverişli tarımsal potansiyeli ile ilintili olarak, doğadan doğal ürün toplama, organik tarımsal üretim ve kültürel yapının bir yansıması olan yerel mutfak gibi farklı öğelerle de kırsal turizm için uygun çeşitlilikler sunmaktadır.

Sinop İli'nin bu denli yoğun bir kırsal turizm potansiyeline sahip olması, kırsal turizmin birçok türüne elverişli doğal ve yarı doğal peyzajları barındırmasının yanı sıra, göç veren bir bölge olması nedeniyle bu peyzajlar üzerinde insan baskısının görece olarak daha az olmasından kaynaklanmaktadır. Kırsal nüfusun özellikle 1980 sonrası azalması (Tablo 1), kırsal peyzajların insan etkisiyle bozulma hızını yavaşlatmıştır. İnsan etkisinin azaldığı, görece olarak korunmuş doğal kaynakların, planlı ve sürdürülebilir bir turizm anlayışıyla ele alınması, göç veren yörenin kırsal kalkınmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

Tablo 1. Yıllara Göre Sinop Nüfus Dağılımı (1965-2013) [31, 28].

YIL	ŞEHİR	KÖY	TOPLAM
1965	38.068	228.001	266.069
1975	53.839	213.766	267.605
1980	57.443	218.799	276.242
1985	70.543	209.597	280.140
1990	86.314	178.839	265.153
2000	101.285	124.289	225.574
2010	107.275	95.465	202.740
2011	109.807	93.220	203.027
2012	109.787	91.524	201.311
2013	109.864	94.704	204.568

Sinop İli genelinde özellikle 1980 sonrası kırsal nüfusta büyük çapta azalmalar olmuştur. Diğer taraftan ise Sinop'a gelen ziyaretçi sayısının giderek arttığı görülmektedir (Tablo 2). İle gelen ziyaretçi sayısındaki artışa rağmen bu ziyaretçilerin kırsal turizmde yeterince yönlendirilemediği gözlenmektedir. Sinop Tarihi Cezaevi ile birlikte Erfelek Tatlıca Şelaleleri ilin en önemli destinasyonları olup, Tatlıca Şelaleleri dışındaki kırsal alanlar yeterince tanıtılmamakta ve turizm yönünden değerlendirilememektedir.

Tablo 2. Yıllara Göre Sinop'a Gelen Ziyaretçi Sayıları (2007-2013) [32]

YIL	YERLİ	YABANCI	TOPLAM
2007	375.600	7.300	382.900
2008	536.150	53.200	589.350
2009	562.958	40.379	603.697
2010	592.597	19.171	611.768
2011	745.869	25.845	771.714
2012	790.151	30.011	820.162
2013	842.214	28.487	870.701

Son yıllarda Sinop İli'ne erişmeyi kolaylaştıran kara ve hava yolu ulaşımındaki gelişmelerin de desteklediği ziyaretçi sayısındaki artış, Sinop'un ülkemizin yükselen destinasyonları arasında olduğunu göstermektedir. İlin artan turizm talebinin yönlendirilebileceği alternatif turizm olanaklarının büyük bir bölümü kırsal turizm kapsamında olup başlıcaları bir sonraki bölümde anlatılmıştır.

Sinop İlinin Başlıca Kırsal Turizm Kaynakları

Düşük nüfus yoğunluğuna sahip olan Sinop İli, kentleşme ve sanayileşmede geri kalmış olması nedeniyle, bozulmamış zengin doğal kaynakları ve peyzajları ile önemli bir kırsal turizm potansiyeline sahiptir. Sinop il sınırları içerisinde kırsal turizm kapsamında ele alınabilecek ve geliştirilmesi mümkün olan turizm türleri arasında; tarım turizmi, yayla turizmi, doğa yürüyüşü, kuş gözlemciliği, bitki gözlemciliği, kamp ve karavan turizmi, bisiklet turları, kültürel miras turizmi, mağara turizmi, gastronomi turizmi ve fotosafari turları gibi turizm türleri sayılabilir.

Sinop İli, yukarıda başlıcaları anılan kırsal turizm türleri için elverişli peyzajlara sahiptir. Bu alanların önemli görülmesi, seçilen kırsal turizm türlerine göre irdelenmeye çalışılacaktır. Yukarıda anılan kırsal turizm türlerinin önemli bir bölümü aynı zamanda ekoturizm kapsamında ele alınabileceğinden, ayrıca ekoturizm başlığına yer verilmemiştir.

Tarım Turizmi

Agroturizm ya da çiftlik turizmi olarak da adlandırılan tarım turizmi, kırsal turizm kavramı içerisinde yer alan ve son yıllarda popülerliği artan bir turizm türüdür. Tarım turizmi ürünü, konaklamayla ilişkili ve konaklamayla ilişkili olmayan iki temel ürün biçiminde oluşmaktadır. Tarım turizmi ürününün unsurlarını ise ziyaretçilerin konakladığı yerler, çiftlik yolları, çiftlik müzeleri, parklar, çiftlik açılış günleri, eğitsel ziyaretler, rehber eşliğinde yürüyüşler gibi unsurlar oluşturmaktadır [34].

Sinop İli'nin yüzölçümünün %37'sini oluşturan 217.251 hektar alan, tarıma elverişli olup bunun 92.518 hektarlık bölümünde tarım yapılmaktadır. İç göç ve kırsalda kalan nüfusun yaşlı olması gibi nedenlerle arazilerin tümü işlenememektedir. İl genelinde tarımsal kimyasalların yoğun kullanılmaması ve bakir tarım topraklarının varlığı organik tarım için önemli bir avantajdır [27].

Sinop İli'nde tarım turizmine yönelik ilk girişim, Bugday Derneği tarafından yürütülen TaTuTa Projesi kapsamındaki denemelerdir. "Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası" olarak adlandırılan [35] ve kısaca, tarım, turizm ve takas kelimelerinin ilk hecelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan TaTuTa sözcüğüyle ifade edilen projenin Sinop'taki uygulayıcısı, Merkez Kabalı Köyü'nde bulunan Yüksel Baba Çiftliği'dir [39]. Ziyaretçiler çiftlikte sadece konaklayabilecekleri gibi, bahçe ve hayvancılık çalışmalarına gönüllü olarak katılmak üzere de konuk olabilirler. Yerli tohum kullanılarak geleneksel yöntemlerle üretim yapılan çiftlikte, bahçe tarımı, meyvecilik ve hayvancılık başlıca uğraş alanlarıdır.

Yayla Turizmi

Geleneksel olarak, Anadolu'nun birçok yerinde mevcut olan yaylacılık kültürüne dayalı olan yayla turizmi, doğadan uzak kalan kent insanına, hem doğayla buluşması hem de farklı kültürel hazları yaşamasına olanak sağlaması açısından son derece uygun bir turizm türüdür [36]. İrili

ufaklı birçok yaylanın bulunduğu Sinop'un başlıca yaylalarından olan Akgöl Yaylası, Gürfindık-Bozarmut Yaylası ve Kurugöl Yaylası Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1991 yılında Turizm Merkezi ilan edilmiştir. İl sınırlarında, Turizm Merkezi ilan edilen bu üç yaylanın dışında; Buzluk Yaylası, Dikenliboğaz Yaylası, Gebegüneyi Yaylası, Hacibey Yaylası, Karaçayır Yaylası gibi yaylalar bulunmaktadır [26].

Eşsiz güzellikleri ve özellikle sonbahar aylarındaki muhteşem manzarasıyla bir doğa harikası olan Sinop Yaylalarıyla ilgili olarak, Turizm Merkezi olarak ilan edilenler de dâhil olmak üzere, kırsal turizm bağlamında herhangi bir turizm planlaması çalışması bugüne kadar yapılmamıştır.

Doğa Yürüyüşü

Büyük bir bölümü dağlık ve ormanlık olan Sinop İli, doğa yürüyüşü yapılabilecek birçok ideal parkura sahip olmasına rağmen, bu olanağın turistik yönden değerlendirilmesi için hiçbir girişim bulunmamaktadır.

İl merkezinde başta Sarıkum ve İnceburun yöreleri olmak üzere, Ayancık, Türkeli, Erfelek gibi yoğun orman örtüsüyle kaplı ilçelerde bu amaçla kullanılabilir birçok yürüyüş parkuru bulunmaktadır.

Erfelek Tatlıca Takım Şelaleleri, birçok rekreasyonel aktivite yanı sıra, doğa yürüyüşleri içinde olanak sağlayacak parkurlarla iç içedir. Gerek trekking gerekse hiking aktiviteleri için zengin potansiyeli olan Sinop ilinde bu alana yönelik düzenlenen herhangi bir tur ve etkinlik bulunmamaktadır.

Kuş Gözlemciliği

Kırsal turizm etkinlikleri içinde önemli bir yeri olan kuş gözlemciliği, yabani kuşları doğal habitatlarında gözlemlemeyi ve tanımlamayı temel alan, kimilerinin sadece hobi olarak ilgilendiği, kimilerinin ise (ornitologlar) bilimsel amaçlar için gerçekleştirdiği [37] başta çok sayıda su kuşu barındıran sulak alanlar olmak üzere pek çok habitatta yapılabilecek bir etkinliktir.

Sinop İli'nde bugüne kadar gözlenen kuş türü sayısı 281'dir [13]. Kuş gözlemciliği potansiyeli en yüksek doğal alan, Tabiatı Koruma Alanı olan Sarıkum Gölü'dür. İl merkezine yaklaşık 20 km uzaklıkta olan Sarıkum Gölü, denize bir kanalla bağlı eski bir körfezdür. Bir bölümü su basar orman özellikteki sık bir orman örtüsüyle kaplı olan Sarıkum Gölü, göl, deniz, orman ve kumul ekosistemlerini bir arada barındırmaktadır. Yılın belirli dönemlerinde birçok su kuşunun gözlenebileceği Sarıkum'da, dikkuyruk (*Oxyura leucocephala*) gibi önemli türler de görülebilir. Göl kıyısındaki su basar ormanda ise küçük orman kartalı (*Aquila pomarina*) yaşamaktadır.

Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı'nda kuş gözlem kulesi ve ziyaretçi merkezi bulunmaktadır.

Sinop İl merkezinde bulunan ve kuş varlığı açısından zengin bir diğer sulak alan Aksaz-Karagöl sulak alan sistemi, su kuşlarının gözlenebileceği önemli bir alandır. Turna gibi sayısı azalan türlerin de görülebildiği sulak alanın kente çok yakın olması burayı kuş gözlem turizminde avantajlı kılmaktadır. Ancak Karagöl-Aksaz sulak alanında kuş gözlemciliğini geliştirmeye yönelik bir girişim olmadığı gibi, bugüne kadar herhangi bir koruma statüsü bulunmayan alan, yapılaşma ve drenaj baskısı altındadır.

Bitki Gözlemciliği

Nadir görülen ve yerel özellik taşıyan bitkiler anlamına gelen endemik bitkilerin incelenmesi ve görülmesi

amacıyla yapılan seyahatler, bitki gözlemciliği ya da diğer deyişle botanik turizmde önemli yer tutmaktadır [36]. Ayrıca bu endemik bitkilerin açtığı mevsimlerde onları fotoğraflamak amacıyla seyahat eden turistler de bulunmaktadır.

Sinop İli, gür ormanları yanında, uzun bir kıyı şeridi, kıyı kumulları ve sulak alanların varlığı nedeniyle bitki çeşitliğince zengin bir yapıdadır. İlin engebeli yapısı ve yükselti farklılıkları da bu bitki çeşitliliğini artıran bir diğer unsurdur. Akdeniz enklavlarının da rastlandığı ilde bugüne kadar elliden fazla endemik bitki tespit edilmiştir. Akliman kıyı kumullarında yaz haziran ayında açan kum zambakları (*Pancratium maritimum*) Sinop florasının en ilgi çekici ögesi olarak gözlenmiştir. İlde bitki gözlemciliğini turistik boyutta ele alan bir girişim olmamıştır.

Kamp ve Karavan Turizmi

Bu turizm türünü ifade etmek için kullanılan kamp ve karavan kelimeleri ayrı birer turizm çeşidini de ifade edebilir. Ancak günümüzde çeşitli yatırımlar ile oluşturulan kamp merkezlerinin başlıca hedefi karavanlardır. Kısacası bu iki turizm çeşidi birbirini teoride ve pratikte tamamlamaktadır [38]. Dağlık ve ormanlık peyzajları ile uzun kıyılarında kamp ve karavan turizmi amaçlı olarak değerlendirilebilecek pek çok yer bulunan Sinop'ta, bu amaçla oluşturulmuş tek kamp ve karavan merkezi Akliman sahilinde bulunmaktadır. Yurt dışından gelen karavanlar tarafından kullanılan bu tesis dışında, yine Akliman bölgesinde, Hamsilos Tabiat Parkı sınırları içinde, yılın belli dönemlerinde sporcular, gençler ve engelliler gibi belirli ilgi gruplarına yönelik olarak çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının kamplar düzenlenmektedir. Sinop sahip olduğu doğal yapısı itibarıyla kamp ve karavan turizminin çok daha büyük boyutta gerçekleştirilebileceği bir özellik taşımakta olup, altyapısal bakımdan henüz bir girişim bulunmamaktadır.

Bisiklet Turları

Sinop'un özellikle orman içi yolları arasında, bisiklet güzergâhları oluşturmak için elverişli bölümler bulunmaktadır. Ana yollar dışında kalan, büyük bir bölümü orman içinden geçen asfalt ve stabilize yollar, bu amaçla ele alınarak değerlendirilmelidir. Son iki yıl içerisinde il merkezi ve yakın çevresinde ana ulaşım yollarının yenilenerek trafiğe açılması ile bisikletçilerin daha rahat ve güvenli şekilde gezi yapabilecekleri şartlar oluşmuştur. Özellikle yaz aylarında ilde pek çok bisiklet kiralık olarak ziyaretçilerin hizmetine sunulmaktadır.

Kültürel Miras Turizmi

Kültürel miras öğeleri olarak nitelendirilen değerler, geçmişten günümüze kalan somut olmayan miras öğeleri olan müzik, dans, dil, mutfak kültürü, yemek pişirme tarzları, festivaller, el sanatları gibi unsurların yanı sıra, somut kültürel miras olarak algılanan tarihi kaleler, camiler, kiliseler, tarihi evler, arkeolojik kalıntılar ve bulgular gibi eserlerden oluşmaktadır [11]. Sinop antik çağdan günümüze kadar gelen süreçteki önemi dolayısıyla bu kültürel miras öğelerinin birçoğuna sahiptir. Ancak, bu potansiyel ağırlıklı olarak kentsel alanlardaki tarihi eserler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Oysa Sinop'un kırsal bölgeleri de kültürel miras yönünden önemlidir. Tüm il bazındaki kırsal alana yayılmış kırsal mimari öğeleri, somut kültürel mirasın en çok rastlanan mimari unsurlarıdır.

Sinop'ta geliştirilmesi düşünülebilecek ve kırsal turizm ile ilişkilendirilecek diğer kültürel miras öğeleri ise, birçok ilçe ve bazı köylerde günümüzde de devam eden geleneksel

festival, şenlik, yağlı güreşler ve çeşitli ritüellerdir. Birçok köyde geleneksel olarak kutlanmaya devam eden bu festival ve şenlikler, genellikle Hıdırellez ile bütünleştirilmektedir. Başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere ve yurt dışına göç etmiş Sinopluların yanı sıra yerel halktan kimselerin de yoğun katılımına sahne olan bu şenlikler, yerel ritüel ve gastronomik özellikleriyle önemli bir kırsal turizm kaynağı olarak kullanılma potansiyeline sahiptir.

Mağara Turizmi

Sinop'un dağlık bölgelerinde bulunan mağaralar ilin kırsal turizm potansiyelini artırmaktadır. İl sınırları içinde turistik olarak en bilinen ve en çok ziyaretçi çeken mağara, Ayancık ilçesindeki İnaltı Mağarası'dır. Ayancık ilçe merkezine 35 km uzaklıkta olan mağaranın Akgöl'e uzaklığı ise 6 km'dir. Toplam uzunluğu 700 m kadar olan mağara ortalama 3-6 m genişlik ve 5-25 m yüksekliktedir. Mağaranın ilk 350-400 m'lik bölümünde travertenler ile yer yer küçüklü büyüklü sarkıtlar bulunmaktadır. 2001 yılında içinde çevre düzenlemesi yapılan mağara ziyarete açıktır [2]. Durağan ilçesindeki Buzluk ve Ağcaçal mağaraları da ilin önemli mağaraları olup İnaltı mağarası kadar bilinmemektedir. Buzluk mağarası İlçenin 10 km Kuzeyinde ve dağlık bölgededir. Mağara yer altında olduğu için çok karanlıktır. İçerisinde oldukça yoğun bir hava akımı bulunan mağaranın derinliklerinde odaya benzer yerler mevcuttur. Buralarda tabii halde oluşan buzlar bulunmakta ve yaz aylarında artan hava akımına bağlı buz oranı da artmaktadır. Buzluk mağarası da çevresi ile birlikte düzenlendiğinde turistik ziyaretlerin önemli bir noktası olabilecektir.

Gastronomi Turizmi

Tarihi boyunca aldığı göçlerle farklı kültürlerle ev sahipliği yapan Sinop, değişik bölgelerden gelen halkların mutfak alışkanlıklarının sürdüğü bir ildir. Anadolu yanında Kırım ve Kafkasya'nın değişik bölgelerinden gelen göçlerle zenginlik kazanmış yöre mutfağı, günümüzde kısmen il turizmüne gastronomik bir değer olarak katılmıştır. Diğer taraftan, Sinop'un tarih boyunca önemli bir balıkçılık merkezi olması, özellikle kıyı bölgesinde su ürünlerine dayalı özgün bir mutfağın gelişmesini sağlamıştır. Gastronomi turizmi kapsamında çeşitli yöresel gıdalardan örnekler verecek olursak; nokul, tirit, kulak hamuru (mantı), katlama, sırk kebap, mamalika, ıslama, don pekmezi gibi ürünler en başta gelmektedir.

Sinop köylerinde geleneksel yöntemlerle gıda üretimi ev ölçeğinde devam etmekle birlikte bu gıdaların kırsal anlamda turizm pazarına sunulmadığı görülmektedir. Köylerde tamamen organik tekniklerle üretilen birçok meyve, sebze ve reçel gibi gıda ürünleri başta Erfelek olmak üzere diğer illerde de kurulan yöresel köy ürünleri pazarında tüketicilere sunulmaktadır.

Foto Safari Turları

Fotoğraf teknolojilerindeki gelişmeye bağlı olarak dijital fotoğraf makinelerinin yaygınlaşması sonucunda son yıllarda amatör fotoğrafçılık sanatı ile ilgilenenlerin sayısında büyük bir artış olmuştur. Sinop'un kırsal bölgelerinde çok farklı peyzajların bulunduğu görsel özelliklerin fotoğraflanması amacıyla foto safari turları oluşturmak ya da diğer kırsal turizm türlerine fotoğraf çekme temalı turları da eklemek mümkündür. İlde bulunan Sinop Amatör Fotoğrafçılar Derneği (SİFAD), yıl içerisinde organize ettiği çeşitli etkinlikler ile ülkemizin farklı illerinden fotoğrafçıların katılımıyla foto-safariler

düzenlemektedir. Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı, Erfelek Şelaleleri, İnceburun, Akliman, Hamsilos gibi doğal alanlar bu fotosafarilerde başlıca duraklardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Endüstrinin gelişmediği bölgelerde yaşanan ekonomik sorunların doğal bir sonucu olan göç verme olgusu, bir bölgedeki kültürel ve geleneksel dokunun giderek yok olmasına ve bölgenin kendine özgü değerlerini kaybetmesine yol açar. Ayrıca ekonomik sorunlar yerel halka yeterince hizmet verilmemesi, altyapı ve üstyapı bakımından sıkıntılarının oluşmasını da beraberinde getirir. Bu durumdaki bölgelerde turizm sektörünün gelişmesi ile birlikte, işgücü imkânı ortaya çıkmakta, unutulmaya yüz tutan değerler ziyaretçilerin ilgi odağı haline gelirken, bölgede alt ve üst yapısal iyileşmeler ile yerel halka sunulan hizmetlerde gelişme yaşanır. Kırsal değerlerin yeniden gün yüzüne çıkarılmasında büyük pay sahibi olan kırsal turizm kavramı, çiftçi ve kırsal alanlarda yaşayan insanların, yerel siyasete yön veren kişi ve kuruluşların, tamamen tarım odaklı hareket etmesine yeni bir bakış açısı kazandırır. Tarımsal faaliyetlerin çeşitlendirilerek kırsal kültüre ait olan tüm değerlerin korunarak geliştirilmesi, bu kaynaklardan ekonomik anlamda gelir elde edilerek bölgesel kalkınmanın sağlanmasını destekler [9]. Ulusal ve uluslararası rekabetin hızlı bir şekilde değişkenlik gösterdiği turizm pazarında rekabet gücü sağlamak için yerel ve bölgesel ayırt edici özelliklerin belirlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir, kaybolmaya yüz tutan ve gizli kalmış noktaların da ortaya çıkarılarak kırsal turizm kapsamına alınmasına dikkat edilmelidir[14].

Kırsal turizm sadece konaklama hizmetinden ibaret olmayıp, etnik azınlıkların veya yöresel kültüre sahip olan insanların aile hayatını paylaşmayı ve bölgenin doğal kaynakları ile peyzaj özelliklerinin keşfedilerek

deneyimlenmesini içeren bir kavramdır. Bu nedenle var olan doğal çevreyi ve yapıları korumanın yanı sıra geleneksel yaşam ve kültürü de koruyarak güçlendirmek gerekir. Turistik gelişimin sağlanması ve pazarlama faaliyetleri için, bölgede bulunan yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, müzeler, seyahat acentaları vb. kuruluşların gayretli çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sinop ilinin kırsal turizm bölgesi olarak gelişmesi açısından, GZFT analizi ve Sinop'un sahip olduğu kırsal turizm potansiyeline bakıldığında önemli noktalar göze çarpmaktadır. Sinop'un kırsal turizm potansiyelinin geliştirilmesi açısından güçlü yönler göz önüne alındığında, kendine özgü yapısı, sahip olduğu çeşitli kırsal kaynaklarının günümüze kadar kırsal turizm amaçlı kullanılması için herhangi bir girişim bulunmaması, bölge ve ülke turizmi açısından büyük bir kayıptır. Sinop'un kırsal turizm alanındaki güçlü yönleri ve fırsatlarının değerlendirilerek, kırsal turizmdeki zayıf yönlerin geliştirilmesi çok zor olmamakla birlikte, bu zayıf yönler kararlı, planlı ve stratejik çalışmalar ile kısa ve orta vadede ortadan kaldırılabılır.

Öncelikle kırsal turizm bilincinin yörede geliştirilmesi, ildeki turizm paydaşlarının arasındaki koordinasyon eksikliğini giderilmesi ve ilin ileri gelen yatırımcılarına kırsal turizm girişimleri açısından destekler sağlanarak onların teşvik edilmesi bu zayıflıkların hızla giderilmesinde atılması gereken ilk adımlardır. Özellikle il merkezindeki turizm işletmelerinin de ortak sorunu olan nitelikli turizm personeli ihtiyacını karşılayacak işgücü olmaması, Sinop Üniversitesinin turizm eğitimi veren birimlerinin katkısı ile birkaç yıl içerisinde gelişme göstereceği söylenebilir.

Sinop iline son yıllarda gelen ziyaretçi sayısındaki artış kırsal turizmin alanlarının tanıtımı ve geliştirilmesi için büyük bir fırsat iken, girişimcilik ruhunun zayıf olması, bu fırsatın değerlendirilememesine yol açmaktadır.

Tablo 3. Sinop İlinin Kırsal Turizm Gelişimine Yönelik GZFT Analizi

	YARDIMCI (Hedef için iyi)	ZARARLI (Hedef için kötü)
İç Etkenler	<p>Güçlü Yönler</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kırsal mimari unsurlarının varlığını korumaya devam etmesi 2. Yerel gen kaynaklarının tarımsal üretimde kullanılmaya devam etmesi 3. Yöresel yemek kültürü, geleneksel el sanatları, doğal alanlar gibi kırsal turizmin birincil desteklerinin çeşitlilik arz etmesi 4. Kırsal kültürün çok fazla dejenere olmaması 5. Tarım topraklarının ileri derecede kirlenmemiş olması 6. Doğal peyzajın çok fazla zarar görmemiş olması 	<p>Zayıf Yönler</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kırsal turizm bilincinin gelişmemiş olması 2. İldeki turizm paydaşları arasında koordinasyon olmaması 3. Geçmişteki göçlerle kırsal nüfusun önemli ölçüde azalması 4. Havaalanının uluslararası uçarlara kapalı olması ve deniz ulaşımının olmaması 5. İlde sağlık hizmetleri ve sağlık altyapısının zayıf olması 6. İl genelinde girişimcilik ruhunun zayıf olması 7. Turizm alanında eğitimli personel ve nitelikli iş gücünün az olması
Dış Etkenler	<p>Fırsatlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sinop'a gelen ziyaretçi sayısında son yıllarda görülen düzenli artış 2. Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de kırsal turizme yönelik ilginin artması 3. İstanbul-Sinop arasında düzenli havayolu ulaşımın başlamış olması 4. Geçmişte karayolu altyapısı ve ulaşımında yaşanan büyük sıkıntıların, modern karayolu projelerinin gerçekleştirilmesiyle ortadan kalkması 5. Sinop'ta girişimciler için proje yardımı, teşvik ve desteklerin bulunması 6. Turizmde nitelikli işgücü yetiştirme kapsamında Sinop Üniversitesi bünyesinde ön lisans ve lisans düzeyindeki turizm bölümlerinde eğitim-öğretimin başlaması 	<p>Tehditler</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İl merkezinde önemli ekosistemlerin bulunduğu konuma kurulacak nükleer santralin oluşturduğu tehditin yanı sıra, santralin kurulacağı alanın emniyeti için oluşturulacak yasaklı bölgenin önemli türlerin bulunduğu alanlara girişi engelleyecek olması 2. Genç kuşakların kırsal kültürden ve kırsal geleneklerden giderek uzaklaşması 3. Sinop'tan Batı Karadeniz'e yapılacak sahil yolu projesi ve diğer karayolu ağlarının kırsal peyzaj alanlarını tahrip etmesi 4. Kırsal nüfusun azalmaya devam etme olasılığı 5. Sinop'un geçiş güzergâhı olarak kullanılan bir alan olmaması

Sinop'tan Batum'a kadar uzanan Karadeniz sahil yolunun tamamlanması ve Ankara-Sinop arasındaki ulaşım olanaklarında geçmiş yıllara göre altyapısal olarak büyük bir iyileşme sağlanmasıyla, Karadeniz Bölgesi'ne düzenlenmiş birçok turun uğrak noktası haline gelen Sinop, ilerleyen yıllarda Batı Karadeniz sahil yolu ile İstanbul'a kadar ulaşan bir karayolu ağına sahip olacaktır. Böylece il turizmi için en büyük sıkıntılardan biri olan geçiş güzergâhı noktası olmama durumunun ortadan kalkmasıyla, düzenli olarak artan ziyaretçi sayısında daha büyük artışlar yaşanabilir.

Diğer taraftan Sinop limanına gelen kruvaziyer gemilerin sayısı da her yıl artmaktadır. Çeşitli ülkelerden gelen yabancı turistlerin il hakkında olumlu düşünceler ile ayrılmaları göz önüne alındığında, Sinop'ta önümüzdeki yıllarda genel olarak turizmde büyük bir gelişme yaşanacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Havaalanının haftada birkaç gün uluslararası uçuşlara da açılması ve kruvaziyer gemiler için mevcut limanın daha donanımlı bir hale getirilmesi de Sinop turizmi ve kırsal turizmin gelişimi için olumlu sonuçlar sağlayacaktır.

Yapılan yatırımlar ve bu olumlu gelişmeler ışığında gerçekleşecek turist sayısındaki artışın yanı sıra büyük potansiyele sahip olan kırsal turizmde gelişmenin sağlanması adına ilde bulunan turizm paydaşları arasındaki koordinasyon eksikliği bir an önce giderilmelidir. En kısa sürede, Sinop'un kırsal turizm odaklı gelişim planları ve stratejileri konusunda çalışmalar yapılmalı, belirli bölgeler üzerinde tematik oluşumlar sağlanmalıdır. Ayrıca Sinop ilinin "Kırsal Turizm Envanteri" hazırlanarak, kırsal turizm kaynakları etkin bir şekilde tanıtılmalıdır.

Bölgede gerçekleştirilecek çeşitli tarım odaklı çalışmalar ve kırsal turizm projeleri kapsamında yöre halkının da kırsal turizm konusunda bilinçlenmesi sağlanmalıdır. Diğer taraftan, Sinop'ta var olan genç nüfusa istihdam imkânı yaratılarak, onların da bölgeden göç etmesinin önüne geçilmeli, özellikle kırsal turizmin bir kolu olan ve oldukça emek isteyen tarım ve çiftlik turizmi açısından yeterli ve nitelikli işgücü sağlamak için çeşitli çalışma grupları oluşturulmalıdır.

Bölgede yapılacak alan araştırmalarında, yerel halkın kırsal turizm hakkındaki bilinç düzeyi, turizm alanında yatırım yapmak isteyenlerin kırsal turizme bakış açısı, kurulacak nükleer santralin var olan turist ve günübirlikçi sayısındaki artışı ne derece etkileyeceği gibi konular göz önüne alınmalıdır. Kırsal kültür ve kültürel miras değerlerine yönelik olarak Sinop'un çeşitli köylerinde "ekomüze"ler oluşturularak, kültürel miras değerlerinin yaşatılması ve bölgeye gelen ziyaretçilerinde bu değerlerden kültürlenmeleri sağlanabilir.

Yazın içerisinde geçen kırsal turizm gelişim modellerinin tamamı Sinop için uyarlanabilir örneklerdir. Örnek model olacak şekilde, deniz feneri modeli göz önüne alınarak öncü bir girişimcinin yapacağı kırsal turizm yatırımı, başarı sağlandığı takdirde diğer girişimcilerin de bu alana yönelmesini sağlayacak, onlara yön gösteren bir işletme olacaktır. İlk başta çiftlik turizmi üzerine kurulacak bir kırsal turizm tesisi daha sonra tematik bir yapı ekseninde genişletilebilir.

Sinop'ta bölgeleme modeli hâlihazırda bulunmakta olduğundan, mevcut haldeki belgeli korunan alanlar ve tabiat alanlarının marka haline getirilmesi ve bilinirliğinin artırılabilmesi için tur operatörleri ile işbirliği faaliyetleri hızlandırılmalıdır.

Bölgenin sahip olduğu kırsal mimarinin aslına uygun olarak restore edilerek, küçük ölçekli arazi kullanım modeli üzerinden kırsal turizm işletmeleri oluşturulabilir, kırsal

konaklama tesisleri ile yöre kültürünün daha derinlemesine deneyimlenebileceği alanlar meydana getirilebilir.

Sinop'ta tematik kırsal turizm gelişimi açısından en önemli ilçeler; Erfelek, Ayancık ve Boyabat'tır. İl genelinin yanı sıra bu ilçelerde de küçük ölçekli çalışmalar ile çeşitli temalar oluşturulması bölgenin kırsal turizm gelişimine büyük katkılar sağlayacaktır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2023 Türkiye Turizm Stratejisi Planı'nda Sinop ili biyolojik çeşitlilik ve ekoturizm potansiyeli açısından turizmin geliştirileceği bölge olarak belirlenmiştir [33]. Ancak bölgede henüz bu amaca yönelik çalışmalar gerçekleştirilmemesi, bölge turizminin genel gelişimine olumsuz yansıtıldığı gibi kırsal turizm gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Yapılacak çalışmalarda daha önceki kırsal turizm gelişim bölgeleri ve projelerinin göz önüne alınması ilgili kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemlidir. Kırsal turizmi geliştirmek adına var olan kaynaklar üzerine baskı yapılarak zarar görmemesi için işlenmeye hazır olan Sinop ilinde kırsal turizm gelişimi anlamındaki çalışmalar en ince noktasına kadar planlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- [1] Akça, H. 2006. Assesment of Rural Tourism in Turkey Using SWOT Analysis. *Journal of Applied Sciences*, 6 (13): 2837- 2839.
- [2] Akyol, V. 2012. Sinop Turizm Potansiyeli, http://www.sinop.edu.tr/akademikbirimler/yuksekokullar/turizm_yo/faaliyetler/turizm_durumu.pdf, Erişim Tarihi: 12.08.2014
- [3] Atalay, İ., ve Mortan, K. 2008. Türkiye Bölgesel Coğrafyası (4. Baskı) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- [4] Çeken, H., Karadağ, L. ve Dalgıç, T. 2007. Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (1): 1-14.
- [5] Dimitrovski, D. D., Todorovic, A. T., ve Valjarevic, A. D. 2011. Rural Tourism and Regional Development: Case study of development of rural tourism in the region of Gruza, Serbia. *Procedia Environmental Sciences*, 14: 288-297.
- [6] Ghanian, M., Ghoochani, O. M. ve Crotts, J. C. 2014. An application of European Performance Satisfaction Index towards rural tourism: The case of western Iran. *Tourism Management Perspectives*, 11: 77-82.
- [7] Güreşçi, E. 2010. Köyden Kente Göçün Köydeki ve Kentteki Yansımaları: Akpınar Köyü Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2 (2): 47-55.
- [8] Haven-Tang, C. ve Jones, E. 2012. Local Leadership for Rural Tourism Development: A case study of Adventa, Monmouthshire,UK. *Tourism Management Perspectives*, 4: 28-35.
- [9] Hwang, J.H. ve Lee, S.W. 2014. The Effect of the Rural Tourism Policy on non-farm income in South Korea. *Tourism Management*, 46 :501-513.
- [10] Irshad, H. 2010. Rural Tourism-An overview. Government of Alberta-Agriculture and Rural Development.
- [11] İpar, M. S. 2012. Kültürel Miras ve Turizm. Sinop Turizm Akademi Bakış Paneli Konuşması, 19 Nisan 2012, http://www.sinop.edu.tr/akademikbirimler/yuksekokullar/turizm_yo/faaliyetler/akademik_bakis.pdf, Erişim Tarihi: 10.08.2014.
- [12] Karakaş, A. 2012. Eğil İlçesi Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. I. Ulusal Kırsal Turizm Sempozyumu, 13-15 Eylül 2011 Karaman- *Karamanoğlu*

Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23): 5-18.

[13] Karahan, F. 2010. Sinop Kuşları. T.C. Sinop Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Yayını, Şimal Ajans: Sinop.

[14] Kiper, T. ve Aslan, M. 2007. Safranbolu-Yörüköyü Tarımsal Turizm Potansiyelinin Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A (2): 145-158.

[15] Komppula, R. 2014. The Role of Individual Entrepreneurs in the development for a rural tourism destination- A case study. *Tourism Management*, 40: 361-371.

[16] KUZKA, 2011. TR82 Düzey 2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı.

[17] Lane, Bernard. Kastenholtz, Elisabeth. Lima, Joana. ve Majewski, Janusz. 2013. Industrial Heritage and Agri/Rural Tourism in Europe. Directorate-General For Internal Policies.

[18] Naghiu, A., Vazquez, J. L. ve Georgiev, I. 2005. Rural Development Strategies Through Rural Tourism Activities In Romania: Chance For An Internal Demand?. *International Review on Public and Non Profit Marketing*, 2 (1): 85-95.

[19] Okech, R., Haghiri, M. ve George, B. P. 2012. Rural Tourism As a Sustainable Development Alternative: An Analysis With Special Reference To Luanda, Kenya. *CULTUR*, 6 (3): 36-54.

[20] Parhad, K., De-gang Y. ve Xiao-lei Z. 2005. Study of Rural Tourism in Turpan, CHINA, *Chinese Geographical Science*, 15 (4): 377-382.

[21] Pröbstl-Haider, U., Melzer, V. ve Jiricka, A. 2014. Rural Tourism Opportunities: strategies and requirements for destination leadership in peripheral areas. *Tourism Review*, 69 (3): 216-228.

[22] Rifai, T. 2011. Tourism and Rural Development: the sustainability challenge, http://www.rural21.com/uploads/media/rural_2011_4_8-11_01.pdf, Erişim Tarihi: 05.08.2014.

[23] Sharpley, R. 2002. Rural Tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Tourism Management*, 23: 233-244.

[24] Sillignakis, K. E. Rural Tourism: An Opportunity for Sustainable Development of Rural Areas, http://www.sillignakis.com/PDF/Rural_Tourism_Final_A_LL.pdf, Erişim Tarihi: 04.08.2014.

[25] Soykan, F. 2003. Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12: 1-11.

[26] Tırıl, A. 2008. Sinop'un Turizm Potansiyeli. Yayınlanmamış Konferans Notları. 21 Nisan 2008, Sinop.

[27] Tırıl, A. 2014. Sinop Hakkında Genel Bilgiler. Yayınlanmamış Rapor, Ağustos 2014.

[28] TÜİK, 2014. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları-2013. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.

[29] Uygur, S. M. ve Akdu, U. 2009. Çiftlik Turizmi, Kırsal, Tarım ve Ekoturizminin Kavramsal Açından İrdelenmesi, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1: 143-166.

[30] Yılmaz, G. Ö. ve Kafa, N. 2012. Balıkesir İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23): 23-32.

[31] <http://sinop.yerelnet.org.tr/>, Erişim Tarihi: 06.08.2014.

[32] <http://www.sinopkulturturizm.gov.tr/TR,74927/ista-tistikler.html>, Erişim Tarihi: 15.08.2014

[33] http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/sinop.pdf, Erişim Tarihi: 04.07.2014.

[34] Artuğer, S., Özkoç, A.G. ve Kendir, H. 2013. Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas) Çiftliklerinin Pazarlanması ve Tanıtılması için öneriler. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3 (1): 1-5.

[35] Selvi, M.S. ve Demirer, D. 2012. Ekolojik Tatil Çiftliklerinin TATUTA Projesi Deneyimine İlişkin Örnek Olay İncelemesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23 (2): 187-202.

[36] Kozak, M.A. ve Bahçe, S. 2012. Özel İlgi Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.

[37] http://www.trakus.org/kods_bird/pdf/72299.pdf, Erişim Tarihi: 12.07.2014

[38] Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C. 2008. Turistik Ürün Çeşitlendirme. Ankara: Nobel Yayıncılık.

[39] <http://www.tatuta.org/?p=11&ID=52&lang=tr> Erişim Tarihi: 15.08.2014